



AGROTURIZAM KAO DOPUNSKA DJELATNOST PENZIONERA

AGROTURIZAM KAO DOPUNSKA DJELATNOST PENZIONERA

Ferhat Čejvanović¹

Alma Đedović²

Sažetak

Poljoprivredna gazdinstva, s primarnom poljoprivrednom djelatnošću, dobara su osnova za kreiranje raznovrsnih dopunskih sadržaja od kojih posebno značenje ima agroturizam. Pojam agroturizma podrazumjeva prilagodbu poslovanja poljoprivrednih gazdinstava uvočenjem smještaja, noćenja sa doručkom, organiziranjem kampova, organiziranjem radova ili logorovanja na obiteljskim gospodarstvima. Cjeloživotno učenje se odnosi na proces u kojem mogu učestvovati osobe u svim životnim periodima kroz sve oblike učenja (formalno, neformalno i informalno) te se učenje shvaća kao kontinuirani proces. Uključivost kroz cjeloživotno učenje i poduzetnost omogućit će osobama treće životne dobi, koje se još uvijek osjećaju vitalnim i sposobnim za davanje doprinosa društvu, da nemaju nagli prekid radnih obaveza i doprinosa društvu već da postepeno kroz manji obim ostanu involvirani. Dopunska djelatnost je ona aktivnost penzionera koja se obavlja uz već ostvareno pravo na penziju. Na ovakav način se penzionerima daje mogućnost za ostvarivanje dodatnih prihoda, kao i to da upotpuni svoje slobodno vrijeme uz radni angažman. Dopunske djelatnosti na poljoprivrednom gospodarstvu, jesu djelatnosti koje omogućuju bolje korištenje proizvodnih kapaciteta te bolje korištenje rada penzionera i članova domaćinstva. Ključne riječi: Agroturizam, turistička ponuda, edukacija, cjeloživotno učenje, penzioneri

Uvod Za ruralni turizam može se reći da je turistička aktivnost u ruralnom prostoru i da ima različite oblike, značenja i stupanj razvitka u različitim zemljama. Ruralni turizam, kao dio ukupne turističke djelatnosti, posebice je značajan za krajeve bogate prirodnim atraktivnostima kao što su privlačni pejzaži, plodne njive s autohtonim poljoprivrednim kulturama, rijeke, jezera i slično. U kombinaciji sa tradicionalnim gostoprimstvom, turistička aktivnost u ovakvim predjelima nudi ugodna iskustva onima koji traže relaksaciju i rekreaciju u mirnom okruženju. Ono što je karakteristično za osobe treće životne dobi je odnos prema životnim promjenama u funkcionisanju, reorganiziranju života, drugačijem organizovanju vremena, prihvatanju novih uloga i traženju drugih načina djelovanja u društvenom i radnom okruženju. U slučaju prilagodbe i davanja mogućnosti olakšavaju se promjene koje karakterišu ovu životnu dob.

Dopunske djelatnosti koje se obavljaju na pojedinom poljoprivrednom gazdinstvu su djelatnosti povezane s poljoprivrednom ili nepoljoprivrednom aktivnosti za koju poljoprivredno gazdinstvo ima sve potrebne resurse. Agroturizam potiče razvoj novih turističkih destinacija doprinoseći pri tome posebno razvoju kontinentalnog turizma. Osnovna obilježja ovog oblika turizma jesu upravo ruralna

poljoprivredna gazdinstva koja svoju egzistenciju baziraju uglavnom na poljoprivrednoj proizvodnji.

1 Evropski univerzitet „Kallos“ Tuzla i Evropski univerzitet Brčko distrikt 2 Dipl. pedagog-psiholog,
Geštalt psihoterapeut pod supervizijom

Cjeloživotno učenje kao proces u edukaciji penzionera Kako bi pojedinac ostao uključen i održiv u društvenom djelovanju neophodno je da društvo u cjelini i zajednica kao manja homogena sredina omogući cjeloživotno učenje i poduzetnost za sve, pa tako i za ljude treće životne dobi.

Cjeloživotno učenje se odnosi na proces u kojem mogu učestvovati osobe u svim životnim periodima kroz sve oblike učenja (formalno, neformalno i informalno) te se učenje shvaća kao kontinuirani proces. Cjeloživotno učenje pozitivno utiče na osobe u svim periodima života, a njegova četiri osnovna cilja su: postajanje aktivnim građaninom, osjećaj ličnog zadovoljstva i razvoja pojedinca, društvena uključenost kroz proces i bolje zaposlenje.³ Savremeno društvo danas promoviše zdrave stilove življenja što se izmeću ostalog odnosi i na kvalitetno učestvovanje u društvenim tokovima kako kroz rad i društveni doprinos, tako i kroz neformalno obrazovanje i neformalno djelovanje. Cjeloživotno učenje i poduzetnost osoba treće životne dobi znatno pospješuje kvalitet njihovog života i osjećaja idalgog pripadanja u društvu, kroz osjećaj korisnosti koji spada u elementarne segmente kvalitetnog života. Važna je prisutnost mogućnosti cjeloživotnog učenja i poduzetnosti iz svih oblasti koje su društveno iskoristive i prilagođene osobama treće životne dobi. Uključivost kroz cjeloživotno učenje i poduzetnost omogućit će osobama treće životne dobi, koje se još uvijek osjećaju vitalnim i sposobnim za davanje doprinosa društvu, da nemaju nagli prekid radnih obaveza i doprinosa društvu već da postepeno kroz manji obim ostanu involvirani. Naravno ukoliko oni i sami to žele, zato je važno da društvo ponudi mogućnosti za sve građane pa tako i osobe treće životne dobi. Lično djelovanje osoba treće životne dobi kroz društveno korisne segmente djelovanja može itekako doprinijeti stvaranju kvalitetnog društva i korisnosti zajednici. Te je stoga važno da ukoliko se pojedinac treće životne dobi idalje osjeća sposobnim da može iskoristi svoj potencijal koji je gradio godinama da mu se da prilika i pruži mogućnost. Poznata je činjenica da je građansko djelovanje važno u svakom društvu te je samim tim potrebno raditi na promovisanju aktivnog građanstva i stvaranju aktivnosti koje će voditi ka tome. Ovo je jedan od segmenata koji može biti idealna mogućnost za osobe treće životne dobi da budu mentori pri edukaciji mladih ljudi o aktivnom građanstvu, kao i da budu idejni kreatori dobrih građanskih politika koje će stvarati aktivne građane i samim tim bolje društvene sredine. Sve više je prisutna pojava odlaska mladih ljudi iz naše zemlje i samim tim stvaraju se problemi deficita zanimanja ili nezastupljenosti kadrova. To uveliko otežava rad mnogih institucija ili preduzeća. Mobilnost osoba na tržištu rada, koje se još uvijek osjećaju da imaju potencijal u poznoj dobi, itekako može koristiti društvu. Zato je važno da se ostavi mogućnost kroz zakon o radu ili kroz zakonske akte institucija ili preduzeća da mogu uposliti osobe treće životne dobi koje odgovaraju kvalifikacijama koje se traže. Riješili bi se postojeći problemi, poboljšala učinkovitost rada jer osobe treće životne dobi imaju radno iskustvo koje itekako doprinosi kvalitetu rada i

samim tim njima bi se dala prilika za rad koji bi dao doprinos i njihovom psihičkom stanju kao i njihovom poboljšanju finansijske situacije. Poznata je činjenica da su male penzije i samim tim otežani uslovi života penzionera, tako da bi svaki rad koji im se omogući itekako bio za njih vrlo koristan iz više segmenata.

Posebno treba naglasiti značaj za očuvanje mozga i moždanih ćelija osoba treće životne dobi sa psihološkog aspekta koji doprinosi održavanju kognitivnih sposobnosti u trećoj životnoj dobi.

Starenjem postaje sve teže održavati koncentraciju, pažnju i pamćenje na optimalnom novou, a poznato je da učenje ima blagotvoran učinak na mozak te da ljudi s

3Perin, V. i Terihaj, S. (2019) , Cjeloživotno učenje unutar institucije. *Acta Iadertina*, 16 (2), str. 115-130.

višim obrazovanjem imaju manju vjerojatnost od razvoja demencije u starijoj dobi.⁴ Iz navedenog se može zaključiti da je itekako važno kreirati prilike koje će omogućiti održivost kognitivnih sposobnosti. Karakteristike treće životne dobi se prvenstveno odnose na životne promjene u funkcionisanju, reorganiziranju života, drugačijem struktuiranju vremena, prihvatanju novih uloga i traženju drugih načina djelovanja u okruženju. Zato je posebno važno da se osobama treće životne dobi pruže mogućnosti kroz koje će oni lakše podnijeti sve te promjene koje karakterišu treći životni period. Organizirani obrazovni programi koje jedno društvo može ponuditi može dati novi smisao života osobama treće životne dobi. Itekako je važno smisljeno života jer time se određuje smjernice kretanja koje osobe treće dobi trebaju sebi organizirati. Za osobe treće životne dobi je važno zdravo funkcionisanje, pronalaženje svrhe i smisla u svakom danu koji je pred njima kao i sopstveno razumijevanje trenutnog življenja i djelovanja. Da bi mogli staviti svoj život u ovu perspektivu zdravog življenja potrebna im je pomoć, podrška i svakako otvorena zajednica i društvo koje će kreirati mogućnosti za brigu o osobama treće životne dobi. Dodatno obrazovanje a posebno obrazovanje odraslih zauzima visoko mjesto u zapadnoj Evropi. Kao doživotno učenje na kome je stavljen akcenat svakom pojedincu se garantira visok kvalitet življenja, dopunska djelatnost, profesionalna funkcionalnost bez obzira na dob, potpomaže finansijsko stanje i pruža se zadovoljstvo osobnom životu i življenju u poznom dobu. Potrebe današnjeg društva nameću da se omoguće prilike za svrsishodan doprinos svakog pojedinca u društvu pa tako i osoba treće životne dobi. S toga se sve veći značaj daje stvaranju kvalitetnih načina da djelovanje osoba treće životne dobi učinkovito utiče i na njih same ali i na društvo u cjelini. Današnje savremeno društvo traži korisnost svakog pojedinca i njegov doprinos razvoju svijeta.

Opravdanost cjeloživotnog učenja i poduzetništva osoba treće životne dobi može se pronaći u navodima Špan⁵, u trećoj životnoj dobi organizirani oblici obrazovanja imaju novi smisao – „njima se zadovoljavaju interesi za koje u radnom životu nije bilo vremena, zadovoljavaju se aktualne potrebe u komunikaciji sa svijetom, društvom, užom zajednicom i samim sobom.“ Treća životna dob može se smatrati idealnim vremenom da se ostvari ono što se nije moglo osvariti u ranijem periodu života ili jednostavno nije bilo vremena da, osobe treće dobi sebi dopuste te prilike zbog obaveza koje su se prirodnim slijedom nametale kao što su porodica ili posao. I ovo je itekako važan argument da društvo omogući programe kroz koje će pojedinac koji pripada trećoj životnoj dobi imati raznovrsne prilike u kojima će moći da učestvuje ili ima mogućnosti da ostvari male biznis ideje kroz poduzetništvo za treću životnu dob kao ideju i da doprinos društvenoj zajednici.

Osobama treće životne dobi idalje je stalo da su društveno korisne i produktivne, tj. da idalje mogu vidjeti „plodove“ svog djelovanja. Aktivno starenje treba da bude jedna od važnih tema političkog zagovaranja na svim nivoima društveno-političkog djelovanja. I u tome treba vidjeti dobar potencijal za rješavanje određenih problema kao što su odsustvo kvaliteta zbog nedostatka iskustva, zatim demotivisanost mladih ljudi i odsustvo dobrih ideja za održive biznise i odobre poduzetničke ideje. Upravo osobe treće životne dobi koje se osjećaju idalje aktivnim i žele da daju svoj doprinos mogu da kroz razne vrste projekata od socijalnih, privrednih, kulturnih i drugih na način da putem mobilnosti iskoriste potencijal koji imaju, iskustvo, znanje, sposobnosti, vještine i sl., i tako utiču na razvoj društva ali i na razvoj i motivisanje mladih ljudi u društvu.

Svako uređeno, aktivno i produktivno društvo akcenat stavlja na razvoju tržišta rada i njegovom doprinosu. Upravo kroz dopunske djelatnosti, poduzetnost, male biznise osoba treće životne dobi može itekako uticati na poboljšanje tržišta rada. Današnji zahtjevi tržišta rada

Šimunić M., (2023), Cjeloživotno učenje: Više od obrazovanja, Psihologinja otkriva koje su prednosti za čovjekov mozak i razvoj, str. 4. Špan, M. (1994). Treća životna dob. Priručnik za obrazovanje starijih ljudi. Otvoreno sveučilište, Zagreb, str. 7.

upravo iziskuju iskustvo, predanost i kvalitet koje osobe treće životne dobi mogu pružiti baveći se poslovima koje odgovaraju njihovim individualnim sposobnostima, interesovanjima u okvirima njihove profesije. Sagledavši navedena saznanja, kritička promišljanja, dostupne informacije može se kazati da se pomalo radi na stvaranju mogućnosti za cjeloživotno učenje. S tim da je potrebno još puno ulaganja u ovaj segment, kao i edukacije pogotovo osoba treće životne dobi. Dopunska djelatnost kao oblik radnog angažmana penzionera Dopunska djelatnost je ona aktivnost penzionera koja se obavlja uz već ostvareno pravo na penziju. Na ovakav način se penzionerima daje mogućnost za ostvarivanje dodatnih prihoda, kao i to da upotpuni svoje slobodno vrijeme uz radni angažman. Dopunske djelatnosti na poljoprivrednom gospodarstvu, jesu djelatnosti koje omogućuju bolje korištenje proizvodnih kapaciteta te bolje korištenje rada penzionera i članova domaćinstva.

Dopunske djelatnosti koje se obavljaju na pojedinom poljoprivrednom gazdinstvu su djelatnosti povezane s poljoprivrednom ili nepoljoprivrednom aktivnosti za koju poljoprivredno gazdinstvo ima sve potrebne resurse. Dopunske djelatnosti penzionera predstavljaju veliki broj novih mogućnosti koje poboljšavaju prihode poljoprivrednom gazdinstvu. Samim njihovim realiziranjem na poljoprivrednom gazdinstvu se dolazi do dodatnog rada, što iziskuje mogućnost za dodatnim zapošljavanjem osim penzionera i mladih članova vlastite porodice i dodatnim prihodima.⁶

Poljoprivredno gazdinstvo je organizacijski oblik privrednog subjekta poljoprivrednika kao fizičke osobe koji radi stvaranja dohotka samostalno i trajno obavlja djelatnost poljoprivrede. S tim u vezi su i povezane dopunske djelatnosti, koje se baziraju na korištenju vlastitih ili zakupljenih proizvodnih resursa, uz primjenu znanja i vještina članova porodice i njihovog zajedničkog rada. Na jednom poljoprivrednom gazdinstvu moguće je istodobno obavljati jednu ili više dodatnih-dopunskih radnji. Na jednom gazdinstvu osim osnovne, primarne proizvodnje, moguće je obavljati veći broj sekundarnih proizvoda kako bi se ostvario što bolji dohodak poljoprivrednog gazdinstva. Dopunska djelatnost penzionera se obavlja u objektima ili na zemljištu kojim raspolaže poljoprivredno gospodarstvo.

Za dopunske djelatnosti proizvodnje poljoprivrednih proizvoda od sirovine dijelom iz vlastite proizvodnje uz kupnju do 50% sirovina od drugih poljoprivrednih gazdinstva radi prerade recimo grožđa u vino, voća u voćno vino, proizvodnje jakih alkoholnih pića, octa, ostalih alkoholnih pića te proizvodnje piva i drugih proizvoda u procesu primarne poljoprivredne proizvodnje. Poljoprivredno gazdinstvo mora biti upisano u registar poljoprivrednih gazdinstava kod administrativne jedinice. Važno naglasiti da su dopunske djelatnosti proizvodnje prehrambenih proizvoda od sirovine dijelom iz vlastite proizvodnje i uz kupnju od drugih poljoprivrednih proizvođača radi proizvodnje sirupa, sokova, ulja, džemova, pekmeza, hljeba, kolača, tjestenina, sušenog, zamrznutog, konzerviranog voća, povrća i sl., ako i pakovanje, zamrzavanje, sušenje i konzerviranje prehrambenih proizvoda. Kako bi obavljao te djelatnosti penzioner poljoprivrednog gazdinstva mora imati odgovarajuće objekte. U slučaju obavljanja nepoljoprivrednih dodatnih djelatnosti na poljoprivrednom gazdinstvu moraju se ispuniti zahtjevi koje nalaže ta djelatnost. Za obavljanje turističkih i ugostiteljskih djelatnosti u koje su uključene usluge pružanja jela, pića i napitaka, namirnice moraju biti pretežito sa vlastitog poljoprivrednog gazdinstva. U zavisnosti od toga sa čim se poljoprivredno gazdinstvo bavi i kakva je njegova dopunska djelatnost, on u posjedu mora imati odgovarajuće resurse. Ukoliko se namjeravaju dodatne djelatnosti odnositi na predavanja o biljkama i njihovom uzgoju ili se tu podrazumijeva sakupljanje samoniklih

6Štula U., (2016), Mogućnost razvoja diversificiranog proizvodnog programa OPG-a kroz mjere ruralnog razvoja, Završni rad, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Poljoprivredni fakultet u Osijeku, str. 5.

biljaka, šumskih plodova itd., za obavljanje takvih djelatnosti oni moraju u svom posjedu imat šumu ili šumsko zemljište. Još jedan važan uvjet za ovu djelatnost jest pribavljanje dozvole za skupljanje šumskih plodova ili drva po šumi ili šumskom zemljištu. Zbog cijena hrane, koje su u proteklih nekoliko godina drastično porasle, brojni su se građani odlučili okrenuti već pomalo zaboravljenim vještinama, odnosno vlastitom uzgoju voća i povrća, što predstavlja dodatnu djelatnost penzionera. Pored navedenog kao dopunska djelatnost penzionera može biti: direktna prodaja, prerada poljoprivrednih proizvoda ljekovitog bilja, gljiva i šumskih proizvoda, prerada drva i proizvoda od drva i pluta, proizvodnja proizvoda od slame i pletarskih materijala, turizam na poljoprivrednom gazdinstvu (agroturizam), djelatnosti povezane s tradicijskim vještinama i znanjima na poljoprivrednom gazdinstvu, proizvodnja i prodaja energije iz obnovljivih izvora od šumske biomase, stajskog gnojiva, jama za osoku, drugih izvora biomase, izvora vode, vjetra i sunca. Još je moguće pružati usluge u poljoprivredni i šumarstvu korištenjem poljoprivredne i šumske mehanizacije, opreme i uređaja. Agroturizam u funkciji dopunske djelatnosti penzionera Prije nego se definira pojam agroturizma u ovom radu, neophodno je naglasiti i pojam ruralnog turizma. Iako se pod pojmom ruralnog turizma nalaze različiti nazivi kao što su : eko-turizam, seoski turizam, agroturizam, turizam na porodičnom gazdinstvu, eko-ruralni turizam i slično on u stvari predstavlja koncept turizma koji se realizira na porodičnom poljoprivrednom gazdinstvu i koji u kontekstu svoje turističke ponude koristi ruralni prostor.

Treba naglasiti da je evropska federacija ruralnog turizma 2003. godine održala u Španjolskoj prvi evropski kongres o ruralnom turizmu⁷. Na tom skupu predstavljene su potencijalne mogućnosti i osnovne karakteristike razvoja ruralnog turizma u 23 evropske zemlje. Učesnici kongresa su

ukazali (kongresu su prisustvovali predstavnici iz 35 zemalja) da je do tada registrirano oko 200.000 subjekata koji su pružali usluge u ruralnom turizmu Evrope i koji su raspolagali smještajnim kapacitetom koji je brojao preko 2.000.000 ležaja. Broj ležaja na poljoprivrednim gazdinstvima koji je tada bio na raspolaganju je 1,5 puta više od kapaciteta cijele Španije koja predstavlja drugu važnu destinaciju Evrope. Procjene su stručnjaka da smještaj povezan sa ruralnim turizmom privlači godišnju turističku potrošnju od oko 12 milijardi evra. Ako se tome dodaju i multiplikativni efekti turističke djelatnosti procjene tada dostižu cifru od oko 26 milijardi evra. Broj direktno i indirektno zaposlenih se procjenjuje na 500.000. Procjene Svjetske turističke organizacije pokazuju da tražnja za uslugama na poljoprivrednim gazdinstvima u posljednjih 15-tak godina konstantno raste. Najveće stope rasta zabilježene su u nekim od zemalja južne i istočne Evrope. Sve veći interes javnosti o održivosti daju dodatni doprinos razvoju ruralnog turizma koji u svojoj osnovi ima održivost kao glavnu komponentu.

U tom kontekstu agroturizam se može definisati kao dio ruralnog turizma a tiče se ekonomskih aktivnosti koje predstavljaju koncept turizma koji se realizira na poljoprivrednom gazdinstvu i koji u kontekstu svoje turističke ponude koristi ruralni prostor. Agroturizam potiče razvoj novih turističkih destinacija doprinoseći pri tome posebno razvoju kontinentalnog turizma. Osnovna obilježja ovog oblika turizma jesu upravo ruralna poljoprivredna gazdinstva koja svoju egzistenciju baziraju uglavnom na poljoprivrednoj

7. Đurić A., Čejvanović F., Grgić Z., »Ruralni turizam i poljoprivreda u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine, Međunarodni naučni skup »Multifunkcionalna poljoprivreda i ruralni razvoj-očuvanje ruralnih vrednosti«, Beograd-Beočin, Tematski zbornik-knjiga I, 06. i 07. 12. 2007. Institut za ekonomiku poljoprivrede Beograd, 2007, str. 425-430,

proizvodnji. Na taj način se stvara mogućnost da poljoprivredno gazdinstvo višak svojih proizvoda prodaje turistima koji ih posjete. To je jedan od načina da poljoprivredno gazdinstvo ostvari i dodatne prihode angažiranjem članova svog gazdinstva. Ako tome dodamo i mogućnost da kroz najam smještajnih kapaciteta, pružanjem usluga ishrane i drugih vidova pružanja usluga turistima, tada se još više povećava mogućnost stvaranja dodatnih primanja na poljoprivrednom gazdinstvu. Penzioneri tako mogu u okviru poljoprivrednog gazdinstva učestvovati u obavljanju dopunske djelatnosti kroz agroturističku ponudu, baziranu na proizvodima i uslugama poljoprivrednog gazdinstva.

Ruralni predjeli nisu namjenjeni samo poljoprivredno-proizvodnim aktivnostima. Već odavno se stepen društveno ekonomskog razvoja područja određuje na osnovu omjera inteziteta poljoprivredne proizvodnje i upravljanja šumama u odnosu na upotrebu ruralnog područja u druge namjene.⁸ Uloga poljoprivredne proizvodnje i korištenja proizvoda šumarstva je obrnuto proporcionalna stepenu razvoja. U današnje vrijeme ruralni predjeli postaju glavni nositelji stambenih potreba stanovništva, kroz funkciju poljoprivredne i industrijske proizvodnje, koristeći infrastrukture urbanih područja i prostora za korištenje slobodnog vremena. Kada se govori o ruralnim područjima u BiH treba istaći da 81 % ukupne površine i 61 % njenog stanovništva može se okarakterisati kao ruralno. Po OECD kriterijima područja sa manje od 150 stanovnika po km² se smatraju ruralnim. BiH posjeduje 143 općine a njih 114 mogu se klasificirati kao ruralna područja čiji je ukupni broj stanovnika 2.372.162 (Izveštaj iz oblasti poljoprivrede u BiH za 2007.godinu).

Ova jedinstvena definicija ukazuje na jedan aspekt ruralnih područja, ali zanemaruje značajne razlike koje postoje između ruralnih područja, kao i značajan doprinos ruralnih resursa društvenim, ekonomskim, turističkim i kulturnim razvojnim procesima. Raznolikost ruralnih područja je značajan element politike ruralnog razvoja, a samim tim razvojem agroturizma. Koncept agroturizma ima značajnu ulogu u održivosti i obnavljanju ruralnih prostora. Veliki značaj agroturizma u lancu održivog razvoja ima da zahvali sposobnosti da valorizira prirodna obilježja i predjel kao ekonomski resurs. Tako organiziran agroturizam se oslanja na principe koje mora da slijedi, a među njima najvažniji su: racionalni odnos prema resursima kojima raspolaže prostor, kontrolirani i dobro planirani razvoj i održivost prirodnog sistema. Ovi principi čine danas osnovnu odrednicu pri planiranju i realiziranju razvoja agroturizma na ruralnom području, a razlog je veliki uticaj agroturizma na lokalno stanovništvo, njihov način života, kulturu, tradiciju, itd. S tim u vezi agroturizam kao dopunska djelatnost dobija na značaju. Agroturizam kao dio ruralnog turizma potiče razvoj novih turističkih destinacija doprinoseći pri tomu posebice razvitku kontinentalnog turizma. Osnovna obilježja ovog oblika turizma jesu upravo ruralna poljoprivredna gazdinstva koja svoju egzistenciju baziraju uglavnom na poljoprivrednoj proizvodnji. Na taj način se omogućava da penzioneri kao članovi poljoprivrednog gazdinstva stvaraju višak svojih proizvoda i prodaju turistima koji ih posjete. To je jedan od načina da penzioneri u okviru poljoprivrednog gazdinstva ostvari i dodatne prihode angažiranjem i drugih članova svog gazdinstva. Ako tome dodamo i mogućnost da kroz najam smještajnih kapaciteta, pružanjem usluga ishrane i drugih vidova pružanja usluga turistima, tada se još više povećava mogućnost stvaranja dodatnih primanja penzionera na poljoprivrednom gazdinstvu.

8Čejvanović F., Vasiljević Z., Rozman Č., Zarić, M. (2006): Measures for Support of Agricultural and Rural Development in Bosnia and Herzegovina, Proceedings of the 93th Seminar of the EAAE "Impact of Decoupling and Cross Compliance on Agriculture in the Enlarged EU", 22-23 September 2006, Czech University of Agriculture Prague, Prague, Czech Republic, pp. 18.

Tako organiziran agroturizam se oslanja na načela koje mora da slijedi, a među njima najvažniji su: racionalni odnos prema resursima kojima raspolaže prostor, kontrolirani i dobro planirani razvoj i održivost sistema turističke ponude. Ova načela čine danas osnovnu odrednicu pri planiranju i realiziranju razvoja agroturizma na ruralnom području, a razlog je veliki uticaj agroturizma na lokalno stanovništvo, njihov način života, kulturu, tradiciju, itd. Sve ovo navedeno stvara mogućnost da penzioneri se angažuju i svim aktivnostima agroturizma i da kao član poljoprivrednog gazdinstva učestvuje u stvaranju nove vrijednosti i ostvarivanju dodatnih prihoda od obavljanja dopunske djelatnosti agroturizma. Na taj način nemali broj penzionera nastoji pored dodatne zarade i uštedjeti novac koji bi inače potrošili za hranu na tržnici ili u trgovini.

Agroturistička ponuda na poljoprivrednim gazdinstvima ogleda se u pružanju više oblika odmora s korištenjem usluga smještaja, prehrane, pića, zabave, rekreacije, i drugih djelatnosti na poljoprivrednom gazdinstvu. Osnovna djelatnost na poljoprivrednom gazdinstvu je poljoprivreda, a usluge agroturizma se javljaju kao dodatna djelatnost za porodicu penzionera. Stanovnici velikih urbanih središta su željni prirodnog ugođaja, zdravog i mirnog svijeta prirode. Čisti zrak, pješačenje i druge aktivnosti u mirnoj i ugodnoj sredini, vrlo su traženi oblik odmora, kao nadoknada za svakodnevni stres toliko prisutan kod stanovnika urbanih predjela. Demonja i Ružić razlikuju

slijedeće oblike agroturizma za odmor u9: ruralnoj kući tradicionalne arhitekture; u porodičnom ruralnom hotelu; ruralnim sobama i apartmanima tradicionalne arhitekture; ruralnim sobama i apartmanima nove arhitekture; na poljoprivrednom gazdinstvu s eko ponudom. Posebno treba istaknuti da se agroturistička ponuda ogleda i kroz visok stepen različitosti ekosistema i pejzaža, kulturne raznolikosti i uticaja različitih civilizacija sa istoka i zapada, velikom broju originalnih oblika pasmina životinja i sorti biljaka i genetičke raznolikosti. Vrijedno je naglasiti da se mogu koristiti iskustva "domaće" proizvodnje gdje su se razvila specifična proizvodnja prehrambenih namirnica (turšija, "kisele" zimnice, osvježavajući napitci, pekmezi, bestilji...) i alkoholnih pića (lozovača, rakija "šljivovica", pivo od ječma i hmelja, sokovi od domaćih jabuka, krušaka, šljiva...). Poljoprivredno gazdinstvo je turistički privlačno ako ima odgovarajuće poljoprivredno zemljište uz stambeni objekt ima privredne zgrade gdje može omogućiti uvid u poljoprivrednu proizvodnju. To se ogleda kroz tradiciju u proizvodnji mliječnih proizvoda od kvalitetnog mlijeka krava, ovaca i koza. Pored navedene proizvodnje različitih vrsta mliječnih proizvoda, treba naglasiti da su raznoliki tradicionalni proizvodi pekarstva, proizvoda od voća, povrća i grožđa, koji su nastajali u različitim kulturnim sredinama kroz dugu multikulturnu tradiciju zajedničkog života. Sve ovo navedeno se može definisati kao dodatna i dopunska djelatnost penzionera u agroturizmu, sve to kroz aktivnosti turističke ponude na poljoprivrednom gazdinstvu. Navedene dopunske i dodatne aktivnosti penzionera se ogledaju u rekreacijsko-edukacijskim sadržajima, kroz posjete pojedinim poljoprivrednim gazdinstvima, organiziranju škola u prirodi, edukacijski programi za mlade koristeći iskustvo penzionera i aktivni sadržaji na poljoprivrednom gazdinstvu za određene grupe studenata. Nadalje vrijedno je istaknuti turističke aktivnosti sportsko–rekreacijskog sadržaja. Na ruralnim lokalitetima mogu se organizirati određene aktivnosti za turiste kao što su: jahanje, paragliding, ekstremni sportovi, vožnja biciklom, šetnje u prirodi, trim staze, razne vrste sportskih aktivnosti, lov, ribolov, vožnje qvadroima itd.

Posebno se mogu izdvojiti turističke aktivnosti gastronomske ponude. Tradicionalni proizvodi na poljoprivrednom gazdinstvu se ogledaju u proizvodnji i ponudi domaćih rakija, vina, sokova, mesnih proizvoda (teleći, svinjski, ovčiji, koziji, jareći, jagnjeći,...), domaćih

9Demonja D., Ružić P. (2011), Ruralni turizam u hrvatskoj s hrvatskim primjerima dobre prakse i europskim iskustvima, Društvena istraživanja, 20(3 (113))

mliječnih proizvodi, domaćih sirevia, domaćeg hljeba, proizvoda od žitarica, šumskog voća, šljiva, jabuka i sl.

Ovo su samo neke od osnovnih aktivnosti turističke ponude koja se može organizirati u ruralnim predjelima i na poljoprivrednim gazdinstvima. Uz određene kombinacije kvalitet turističke ponude se u svakom slučaju može učiniti još atraktivnijim.

Zaključak

Starija lica u savremenom društvu još uvijek mogu pripadati dijelu društva koje mogu aktivno učestvovati u stvaranju nove vrijednosti. Starija lica (penzioneri) svojim iskustvom i znanjem i spremnošću za usvajanje novih znanja i navika mogu doprinijeti stvaranju novog radnog i životnog ambijenta kroz aktivnosti dodatne i dopunske djelatnosti u proizvodnji trustičkih proizvoda.

Vrlo važan segment angažovanosti penzionera jeste i spremnost usvajanja znanja i edukacija u proizvodnji kao i turističkoj ponudi. S tim u vezi proces cjeloživotnog učenja doprinosi kvalitetnijoj

edukaciji penzionera u svrhu obavljanja dopunske djelatnosti agroturizma. Karakteristike treće životne dobi se prvenstveno odnose na životne promjene u funkcionisanju, reorganiziranju života, drugačijem struktiranju vremena, prihvatanju novih uloga i traženju drugih načina djelovanja u okruženju.

Kada je riječ o agroturizmu kao dopunskoj djelatnosti penzionera, treba naglasiti da agroturizam podrazumjeva prilagodbu poslovanja poljoprivrednog gazdinstva uvođenjem smještaja, noćenja sa doručkom, organiziranjem kampova, organiziranjem radova ili logorovanja na poljoprivrenim gazdinstvima. Dopunska djelatnost je ona aktivnost penzionera koja se obavlja uz već ostvareno pravo na penziju. Penzioneri tako mogu u okviru poljoprivrednog gazdinstva učestvovati u obavljanju dopunske djelatnosti kroz agroturističku ponudu, baziranu na proizvodima i uslugama poljoprivrednog gazdinstva.

Agroturistička ponuda na poljoprivrednim gazdinstvima ogleda se u pružanju više oblika odmora s korištenjem usluga smještaja, prehrane, pića, zabave, rekreacije, i drugih djelatnosti na poljoprivrednom gazdinstvu.

Treba istaknuti da penzioner kao fizička osoba može u organizacijskom obliku poljoprivrednog gazdinstva obavljati dopunske djelatnosti proizvodnje poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda na poljoprivrednom gazdinstvu, kao i proizvodnju neprehrambenih proizvoda i predmeta opće upotrebe na poljoprivrednom gazdinstvu. Pored toga penzioneri mogu obavljati i pružanje ugostiteljskih, turističkih i ostalih usluga na poljoprivrednom gazdinstvu, uz pružanje ostalih sadržaja i aktivnosti na poljoprivrednom gazdinstvu.

Ono što se mogu još odrediti kao dopunske i dodatne aktivnosti penzionera, ogledaju se u rekreacijsko-edukacijskim sadržajima, kroz posjete pojedinim poljoprivrednim gazdinstvima, organiziranju škola u prirodi, edukacijski programi za mlade koristeći iskustvo penzionera i aktivni sadržaji na poljoprivrednom gazdinstvu za određene grupe turista.

Pored toga, ono što može biti produkt dopunske djelatnosti penzionera je direktna prodaja proizvoda, prerada poljoprivrednih proizvoda ljekovitog bilja, gljiva i šumskih proizvoda, prerada drva i proizvoda od drva, proizvodnja proizvoda od slame i pletarskih materijala, turizam na poljoprivrenom gazdinstvu (agroturizam), djelatnosti povezane s tradicijskim vještinama i znanjima na poljoprivrednom gazdinstvu, proizvodnja i prodaja energije iz obnovljivih izvora od šumske biomase, stajskog gnojiva, jama za osoku, drugih izvora biomase, izvora vode, vjetra i sunca. Kao dopunska djelatnost penzionera je mogućnost pružanja usluge u poljoprivredni i šumarstvu korištenjem poljoprivredne i šumske mehanizacije, opreme, uređaja.

Agroturistička ponuda na poljoprivrednim gazdinstvima ogleda se u pružanju više oblika odmora s korištenjem usluga smještaja, prehrane, pića, zabave, rekreacije, i drugih djelatnosti na poljoprivrednom gazdinstvu. Osnovna djelatnost na poljoprivrednom gazdinstvu je poljoprivreda, a usluge agroturizma se javljaju kao dodatna djelatnost za porodicu penzionera.

Posebno se mogu izdvojiti turističke aktivnosti gastronomske ponude. Tradicionalni proizvodi na poljoprivrednom gazdinstvu se ogledaju u proizvodnji i ponudi domaćih rakija, vina, sokova, mesnih proizvoda (teleći, svinjski, ovčiji, koziji, jareći, jagnjeći,...), domaćih mliječnih proizvodi, domaćih sirevia, domaćeg hljeba, proizvoda od žitarica, šumskog voća, šljiva, jabuka i sl.

Literatura

1. Baniček, Elena (2024), Potreba i potencijal osoba treće životne dobi u Obrazovanju, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet
2. Rešetar Ćulo, I. (2014) Zaštita prava starijih osoba u Europi: trenutno stanje, nedostaci i izazovi. Pravni vjesnik, 30(2). str. 117-135.
3. Čejvanović F., Vasiljević Z., Rozman Ć., Zarić, M. (2006): Measures for Support of Agricultural and Rural Development in Bosnia and Herzegovina, Proceedings of the 93th Seminar of the EAAE "Impact of Decoupling and CrossCompliance on Agriculture in the Enlarged EU", 22-23 September 2006, Czech University of AgriculturePrague, Prague, Czech Republic, pp. 18.
4. Đurić A., Čejvanović F., Grgić Z., »Ruralni turizam i poljoprivreda u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine, Međunarodni naučni skup »Multifunkcionalna poljoprivreda i ruralni razvoj-očuvanje ruralnih vrednosti«, Beograd-Beočin, Tematski zbornik-knjiga I, str. 425-430, 06. i 07. 12 . 2007. Institut za ekonomiku poljoprivrede Beograd, 2007, ISBN 978-86-82121-47-3, COBISS.SR-ID 145178124
5. Đurić A., Čejvanović F., Mogućnosti razvitka agroturizma u regiji Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, 43. hrvatski i 3. međunarodni smpozij agronoma, Sveučiliste u Zagrebu, Agronomski fakultet, Opatija, 2008, str, 229-233. ISBN 978-953-6135-67-7
6. Perin, V. i Terihaj, S. (2019) Cjeloživotno učenje unutar institucije. Acta Iadertina, 16(2). str. 115-130.
7. Zovko A. , (2021), Obrazovni programi u svijetu za treću životnu dob.

Tags

Cjeloživotno učenje

Collections

Autorski tekstovi